

สรุปผลการวิจัย อภิปราย และขอเสนอแนะ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาลักษณะการใช้หลักสูตรวิชาสังคมศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาการ
 ศึกษาชั้นสูง (ป.กศ.สูง) ฉบับพุทธศักราช ๒๕๑๔ ในทัศนะของผู้บริหารการศึกษา อาจารย์
 ผู้สอนวิชาสังคมศึกษา และนักศึกษาวิชาเอกสังคมศึกษาในวิทยาลัยครูต่าง ๆ ทั่วประเทศ
 และศึกษาเปรียบเทียบปัญหาการใช้หลักสูตรเกี่ยวกับ ความมุ่งหมายของหลักสูตร เนื้อหาวิชา
 เวลาที่กำหนดไว้ในหลักสูตร กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการสอน การวัดผลและการ
 ประเมินผลในทัศนะของผู้บริหารการศึกษาและอาจารย์ผู้สอนวิชาสังคมศึกษา ตลอดจนศึกษา
 เปรียบเทียบปัญหาการใช้หลักสูตรในทัศนะของกลุ่มผู้ใช้หลักสูตรซึ่งได้แก่ผู้บริหารการศึกษา
 อาจารย์ผู้สอนวิชาสังคมศึกษา กับกลุ่มนักศึกษาวิชาเอกสังคมศึกษา ระดับ ป.กศ. สูง
 (ปีที่ ๒) .

ตัวอย่างประชากร

เป็นผู้บริหารการศึกษาในวิทยาลัยครูจำนวน ๑๔๐ คน อาจารย์ผู้สอนวิชาสังคม
 ศึกษาระดับ ป.กศ.สูง จำนวน ๒๐๐ คน และนักศึกษาวิชาเอกสังคมศึกษาระดับ ป.กศ.สูง
 (ปีที่ ๒) จำนวน ๔๐๐ คน จากวิทยาลัยครูต่าง ๆ ๒๐ แห่ง โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบ
 แบ่งเป็นพวกหรือชั้น (Stratified Random Sampling) จากวิทยาลัยครูทั่วประเทศ
 ภาคละ ๕ วิทยาลัยครู

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถาม ๒ ชุด ชุดที่ ๑ ใช้สอบถามผู้บริหารการศึกษา

และอาจารย์ผู้สอนวิชาสังคมศึกษาระดับ ป.กศ.สูง ชุดที่ ๒ ใช้สอบถามนักศึกษาวิชาเอกสังคมศึกษาระดับ ป.กศ.สูง (ปีที่ ๒) แบบสอบถามนี้ใช้ถามเกี่ยวกับปัญหาการใช้หลักสูตรวิชาสังคมศึกษา ในเรื่องความมุ่งหมาย เนื้อหาวิชา เวลาที่กำหนดไว้ในหลักสูตร กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการสอน การวัดผลและการประเมินผล นำแบบสอบถามไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างประชากรที่เลือกไว้ และได้รับแบบสอบถามกลับคืนมาจากผู้บริหารการศึกษาร้อยละ ๘๒.๘๖ จากอาจารย์ผู้สอนวิชาสังคมศึกษาร้อยละ ๘๖.๐๐ และจากนักศึกษาร้อยละ ๘๑.๐๐

ผู้วิจัยได้นำข้อมูลมาวิเคราะห์โดยหาค่าร้อยละ มีดัชนีเลขคณิต (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และค่าซี (Z-test) นำเสนอข้อมูลในรูปแบบความถี่ตาราง

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยปรากฏดังนี้คือ

๑. เกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ผู้บริหารการศึกษาส่วนใหญ่เป็นชายมากกว่าหญิง มีอายุระหว่าง ๓๕ - ๓๙ ปี มีประสบการณ์ในหน้าที่ระหว่าง ๑ - ๓ ปี ประสบการณ์ด้านการสอนวิชาสังคมศึกษาระหว่าง ๓ - ๕ ปี ส่วนมากมีวุฒิปริญญาโท สำหรับอาจารย์ผู้สอนวิชาสังคมศึกษาส่วนใหญ่เป็นชายมากกว่าหญิง มีอายุระหว่าง ๓๐ - ๓๔ ปี มีประสบการณ์ในหน้าที่ระหว่าง ๔ - ๖ ปี ประสบการณ์ด้านการสอนวิชาสังคมศึกษาระหว่าง ๑ - ๓ ปี ส่วนใหญ่มีวุฒิปริญญาตรี รองลงมา มีวุฒิปริญญาโท ผู้บริหารการศึกษาส่วนใหญ่ร้อยละ ๖๘.๑๐ และอาจารย์ผู้สอนวิชาสังคมศึกษาร้อยละ ๗๒.๐๘ ไม่เคยเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับหลักสูตรวิชาสังคมศึกษามาก่อน สำหรับนักศึกษส่วนใหญ่เป็นหญิงมากกว่าชาย มีอายุระหว่าง ๑๘ - ๒๐ ปี และให้ความสนใจในวิชาสังคมศึกษามาก

๒. เกี่ยวกับลักษณะการใช้หลักสูตรวิชาสังคมศึกษาระดับ ป.กศ.สูง ฉบับ พ.ศ. ๒๕๑๔ โดยทั่วไปในวิทยาลัยครูนั้น ผู้บริหารการศึกษาและอาจารย์ผู้สอนวิชาสังคมศึกษาส่วนใหญ่มีความเห็นตรงกันว่า ได้มีการประชุมสัมมนาอบรมอาจารย์ผู้สอนวิชาสังคมศึกษาระดับ ป.กศ.สูงให้เข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรใหม่ ศึกษาในเทศก่นแนะนำชี้แจงเกี่ยวกับหลักสูตรใหม่เท่าที่มีโอกาส มีการจัดประชุมอาจารย์ผู้สอนวิชาสังคมศึกษาเพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับนโยบาย การปฏิบัติงานของคณะและภาควิชาในระดับปานกลาง หัวหน้าภาควิชาต่าง ๆ เป็นผู้ร่วมกันจัดเตรียมโปรแกรมการสอนวิชาสังคมศึกษา ผู้บริหารการศึกษามีการวางแผนงานร่วมกับอาจารย์ผู้สอนวิชาสังคมศึกษา และอาจารย์ผู้สอนมีอำนาจเต็มในการสอน ส่วนการพิจารณาจัดอาจารย์ผู้สอนวิชาสังคมศึกษาเข้าสอนตามหลักสูตรใหม่นั้น ผู้บริหารการศึกษาส่วนใหญ่ใช้วิธีพิจารณาจากพื้นฐานความรู้ที่ได้เรียนมา แต่อาจารย์ผู้สอนส่วนใหญ่มีความเห็นว่าผู้บริหารการศึกษาได้พิจารณาจากเกณฑ์ความสามารถ ความถนัดและความสนใจเป็นอันดับแรก ผู้บริหารการศึกษาส่วนมากแจ้งว่าได้ส่งเสริมสมรรถภาพในการสอนของอาจารย์ โดยการส่งอาจารย์ผู้สอนวิชาสังคมศึกษาเข้ารับการอบรมทางวิชาการทุกครั้งที่มีโอกาส ส่วนอาจารย์ผู้สอนเห็นว่าผู้บริหารการศึกษาส่งเสริมโดยการเปิดโอกาสให้อาจารย์ลาศึกษาต่อเป็นอันดับแรก คำนวณงบประมาณที่ได้รับในการดำเนินงานตามหลักสูตรใหม่นั้น ผู้บริหารการศึกษาและอาจารย์ผู้สอนวิชาสังคมศึกษาส่วนใหญ่เห็นว่ายังไม่เพียงพอกับความต้องการ

ผู้บริหารการศึกษา อาจารย์ผู้สอนวิชาสังคมศึกษา และนักศึกษาส่วนใหญ่มีความเห็นตรงกันในเรื่องที่ว่าอาจารย์ผู้สอนวิชาสังคมศึกษาและนักศึกษามีความเข้าใจหลักสูตรใหม่ระดับปานกลาง อาจารย์ผู้สอนได้ใช้วิธีสอนแบบบรรยายเป็นส่วนใหญ่ ในการวัดผลและการประเมินผลนั้น อาจารย์ผู้สอนส่วนใหญ่เป็นผู้ออกข้อสอบเอง ได้ใช้วิธีวัดผลแบบเก็บคะแนนระหว่างภาคและทดสอบปลายภาคซึ่งข้อสอบส่วนใหญ่เป็นแบบอัตนัยและปรนัย เอกสารเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรวิชาสังคมศึกษา เช่น หลักสูตร คู่มือหลักสูตร หนังสืออ้างอิง แบบเรียน เอกสารประกอบคำบรรยายวิชาสังคมศึกษา และ

สื่อการสอนต่าง ๆ ยังมีไม่เพียงพอกับความต้องการ ทั้งผู้บริหารการศึกษาและอาจารย์
 ผู้สอนวิชาสังคมศึกษาส่วนใหญ่มีความเห็นว่าผู้บริหารการศึกษานับสนุน ช่วยเหลืออาจารย์
 ผู้สอนให้เขียนคู่มือหรือเอกสารประกอบการเรียนการสอนปานกลาง ส่วนนักศึกษามีความ
 เห็นว่าอาจารย์ผู้สอนเขียนคู่มือหรือเอกสารดังกล่าวน้อยมาก ส่วนจำนวนอาจารย์ผู้สอน
 วิชาสังคมศึกษานั้น ทั้งอาจารย์ผู้สอนและนักศึกษส่วนใหญ่มีความเห็นตรงกันว่ายังมีไม่
 เพียงพอ แต่ผู้บริหารการศึกษส่วนใหญ่มีความเห็นว่ามีเพียงพอกับความต้องการแล้ว
 นักศึกษาส่วนใหญ่เห็นว่าวิทยาลัยครูไม่ไ้จัดให้มีการแนะแนวแก่นักศึกษาในเรื่องการเลือก
 เรียนวิชาเลือกสังคมศึกษา แต่ผู้บริหารการศึกษาและอาจารย์ผู้สอนวิชาสังคมศึกษาเห็นว่า
 ทางวิทยาลัยครูจัดให้มีการแนะแนวก่อนการลงทะเบียนวิชาเรียน

๓. เปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารการศึกษากับอาจารย์ผู้สอนวิชา
 สังคมศึกษา ในเรื่องความมุ่งหมายของหลักสูตรวิชาสังคมศึกษา ระดับ ป.กศ.สูง
 เนื้อหาวิชา กิจกรรมการเรียนการสอนและสื่อการสอน แตกต่างกันที่ระดับความมีนัย-
 สำคัญ .๐๕ ซึ่งไม่ตรงตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนเรื่องเวลาที่กำหนดไว้ในหลักสูตร การ
 วัดผลและการประเมินผล มีความเห็นไม่แตกต่างกันที่ระดับความมีนัยสำคัญ .๐๕ ซึ่งตรง
 ตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้

๔. เปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้ใช้หลักสูตรกับนักศึกษาในเรื่องความ
 มุ่งหมายของหลักสูตร เนื้อหาวิชา เวลาที่กำหนดไว้ในหลักสูตรและกิจกรรมการเรียน
 การสอน แตกต่างกันที่ระดับความมีนัยสำคัญ .๐๕ ซึ่งไม่ตรงตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้
 ส่วนเรื่องสื่อการสอน การวัดผลและการประเมินผล มีความเห็นไม่แตกต่างกันที่ระดับ
 ความมีนัยสำคัญ .๐๕ ซึ่งตรงตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้

๕. จากข้อเสนอแนะของผู้บริหารการศึกษา อาจารย์ผู้สอนวิชาสังคมศึกษา
 และนักศึกษา ปรากฏผลว่า ทั้งผู้บริหารการศึกษา อาจารย์ผู้สอนวิชาสังคมศึกษา และ
 นักศึกษาต้องการที่จะมีส่วนร่วมในการร่างและปรับปรุงหลักสูตรวิชาสังคมศึกษาระดับ -

ป.กศ.สูงอย่างยิ่ง และมีความเห็นตรงกันว่าควรตั้งความมุ่งหมายของหลักสูตรให้ชัดเจน เนื้อหาวิชาที่กำหนดไว้ในหลักสูตรควรสอดคล้องกับความมุ่งหมาย และเน้นหนักในสิ่งที่จำเป็นซึ่งสามารถนำมาใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้ ตอบสนองความต้องการของท้องถิ่น เน้นสภาพความเป็นจริงในสังคมปัจจุบันให้มาก ควรเพิ่มเนื้อหาเกี่ยวกับประเทศไทยให้มากขึ้นกว่าเดิม ควรจัดให้เป็นวิชาบังคับมากกว่าจะให้ เป็นวิชาเลือก ควรกำหนดหน่วยกิตในวิชาเอกให้มากกว่านี้ และลดจำนวนหน่วยกิตในวิชาครู วิชาพื้นฐานให้ลดลง เพื่อที่นักศึกษาจะได้มีความรู้วิชาเอกมากขึ้น กรมการฝึกหัดครูควรจัดให้มีการสัมมนาอาจารย์ผู้สอนวิชาสังคมศึกษาทุกวิทยาลัยครู เพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับรายละเอียดของหลักสูตรให้บ่อยและมากกว่านี้ เพื่อจะได้มีความเข้าใจสอดคล้องตรงกัน และปฏิบัติงานได้ผลตามความมุ่งหมายของหลักสูตร อาจารย์ผู้สอนควรจะได้มีการชี้แจงให้นักศึกษาเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรใหม่โดยทั่วถึง นอกจากนี้ผู้บริหารการศึกษาเห็นว่าหลักสูตร เบิกกว้างทำให้ผู้สอนมีอิสระในการสอนแต่ก็มีปัญหาเกี่ยวกับการวัดผลไม่เป็นไปในแนวเดียวกัน และนักศึกษาต้องการให้อาจารย์ผู้สอนวิชาสังคมศึกษาใช้วิธีสอนที่เน้นการปฏิบัติให้มากขึ้น โดยฝึกให้เรียนรู้ในสภาพที่เป็นจริง รู้จักวิเคราะห์ปัญหาและแก้ไขปัญหานั้น

อภิปรายผลการวิจัย

๑. ผู้บริหารการศึกษากับอาจารย์ผู้สอนวิชาสังคมศึกษาส่วนใหญ่ มีความเห็นในเรื่องปัญหาการใช้หลักสูตรแตกต่างกัน เหตุที่เป็นเช่นนี้อาจจะเนื่องมาจากลักษณะในการปฏิบัติงานของผู้บริหารการศึกษากับอาจารย์ผู้สอน คือผู้บริหารการศึกษา มีหน้าที่ทางด้านบริหาร โดยได้รับนโยบายจากกรมการฝึกหัดครูมา เพื่อกำเนินงานในการนำหลักสูตรมาใช้ในวิทยาลัยครูให้บังเกิดผลตามความมุ่งหมายให้มากที่สุด แต่อาจารย์ผู้สอนวิชาสังคมศึกษาเป็นผู้ลงมือทำการสอนโดยตรง จึงมีบทบาทสำคัญที่สุดในการนำหลักสูตรไปใช้ เพราะฉะนั้นย่อมทราบถึงปัญหาต่าง ๆ ในการนำหลักสูตรไปใช้ได้ดี

กว่าผู้บริหารการศึกษา นอกจากนี้ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารการศึกษาส่วนใหญ่ร้อยละ ๖๘.๑๐ และอาจารย์ผู้สอนวิชาสังคมศึกษาร้อยละ ๗๒.๐๘ ไม่เคยได้รับการอบรมเกี่ยวกับหลักสูตรวิชาสังคมศึกษามัธยมศึกษา จึงทำให้ทั้งผู้บริหารการศึกษาและอาจารย์ผู้สอนเข้าใจปัญหาการใช้หลักสูตรในเรื่องความมุ่งหมาย เนื้อหาวิชา กิจกรรมการเรียนการสอน และสื่อการสอนแตกต่างกันไป และเหตุผลอีกข้อหนึ่งก็คือ ผู้บริหารการศึกษาและอาจารย์ผู้สอนไม่ค่อยมีการประชุมปรึกษาหารือเพื่อทำความเข้าใจให้ตรงกันเกี่ยวกับการนำหลักสูตรใหม่มาใช้ จึงทำให้ผู้บริหารการศึกษาและอาจารย์ผู้สอนมีความเห็นในเรื่องดังกล่าวแตกต่างกัน

๒. ผู้ใช้หลักสูตรกับนักศึกษาส่วนใหญ่มีความเห็นในเรื่องปัญหาการใช้หลักสูตรวิชาสังคมศึกษาแตกต่างกัน ที่เป็นเช่นนี้เนื่องมาจากความแตกต่างทางอายุ ความรู้ ประสบการณ์และคุณวุฒิ เพราะผู้ใช้หลักสูตรเป็นผู้มีหน้าที่นำหลักสูตรมาใช้เพื่อให้บรรลุผลตามความมุ่งหมาย แต่นักศึกษาเป็นผู้เรียนเท่านั้น จึงทำให้มีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาการใช้หลักสูตรแตกต่างกันไปเป็นส่วนใหญ่

ข้อเสนอแนะที่ได้จากผลการวิจัย

ก. สำหรับผู้จัดทำหลักสูตร

๑. ควรเปิดโอกาสให้ผู้เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตร เช่น ผู้บริหารการศึกษา อาจารย์ผู้สอนวิชาสังคมศึกษา และนักศึกษา ได้มีส่วนแสดงความคิดเห็นในการร่างและปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร เพราะบุคคลดังกล่าวเป็นผู้ใช้หลักสูตรยอมรับถึงปัญหาและขอบเขตของหลักสูตร ตลอดจนความต้องการของผู้เรียนเป็นอย่างดี การที่ได้มีส่วนร่วมในการปรับปรุงหลักสูตร จะทำให้เข้าใจในนโยบายของผู้ร่างหลักสูตรได้ดียิ่งขึ้น และนำหลักสูตรไปปฏิบัติได้ผลดีตามความมุ่งหมาย

๒. การเปลี่ยนแปลงหลักสูตรเป็นงานที่มีขอบเขตกว้างขวาง ต้องใช้เวลานานจึงควรจะต้องมีการเตรียมพร้อมล่วงหน้าในทุก ๆ ด้าน ถ้าเปลี่ยนแปลงหลักสูตรกระทันหันเกินไปจะทำให้หลักสูตรเกิดความล้มเหลวไม่เกิดผลดีในการปฏิบัติ

๓. ก่อนประกาศใช้หลักสูตร ควรนำไปทดลองใช้ก่อนเพื่อตรวจสอบข้อบกพร่องและปัญหาต่าง ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นได้ และควรศึกษาผลจากการวิจัยหลักสูตรเสมอ ๆ เพื่อนำมาปรับปรุงหลักสูตรให้ดีขึ้น

๔. หลักสูตรควรจะบรรจุเรื่องกระบวนการเรียนและการสอนโครงการประเมินผลการสอน ลงไปในหลักสูตรด้วยซึ่งน่าจะได้ผลดีทางปฏิบัติ เพราะความบกพร่องของหลักสูตรไทยที่สำคัญ มักอยู่ที่การขาดคำอธิบายเกี่ยวกับการเรียนการสอนและการประเมินผลว่าควรจะทำอย่างไรจึงจะบรรลุถึงเป้าหมายของหลักสูตร การที่ปล่อยให้ครูใช้วิธีการสอนและการประเมินผลตามความพอใจ อาจทำให้การศึกษาขาดประสิทธิภาพได้

๕. เอกสารประกอบการใช้หลักสูตรต่าง ๆ ควรจัดทำไว้ล่วงหน้าให้พร้อมและแจกไปตามวิทยาลัยครูให้ทั่วถึงและพอเพียงก่อนประกาศใช้หลักสูตร เพราะเอกสารเหล่านี้มีความสำคัญและจำเป็นมากในด้านการใช้หลักสูตรให้บังเกิดผล

๖. ควรจัดให้มีการประชุม อบรม สัมมนาผู้บริหารการศึกษาในวิทยาลัยครูและอาจารย์ผู้สอนเกี่ยวกับหลักสูตร เช่น การเขียนจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม เทคนิควิธีการสอนใหม่ ๆ การวัดผลและการประเมินผล ตลอดจนปัญหาในการใช้หลักสูตร อยู่เสมอ

๗. ในการตั้งความมุ่งหมายของหลักสูตรวิชาสังคมศึกษา ควรเขียนให้ละเอียดชัดเจน เข้าใจได้ง่าย และชี้เฉพาะเจาะจงจนสามารถแปลเป็นพฤติกรรมที่สามารถปฏิบัติได้ และควรคำนึงถึงความต้องการทางสังคม จิตวิทยา ปรัชญา และความต้องการของผู้เรียนเป็นสำคัญด้วย

๘. ควรจัดให้มีคู่มือในการสอนวิชาต่าง ๆ และคู่มือในการวัดผลและการประเมินผลไว้ด้วย เพื่อให้เป็นคู่มือในการสอน และการวัดผลของครู จะทำให้การปฏิบัติงานของอาจารย์ผู้สอนอยู่ในมาตรฐานเดียวกัน

๙. ควรเสนอแนะหนังสือต่าง ๆ ที่ใช้เป็นคู่มือ ประกอบการสอนของแต่ละรายวิชาให้ตรงกับเนื้อหาวิชาที่กำหนดไว้

๑๐. ควรมีการปรับปรุงหลักสูตรอยู่เสมอ เพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน

ข. สำหรับผู้บริหารการศึกษา

๑. หัวหน้าคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ หัวหน้าภาควิชาควรประชุมปรึกษาหารือกับอาจารย์ผู้สอน ในเรื่องความมุ่งหมาย เนื้อหาวิชา กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการสอน การวัดผลและการประเมินผลอยู่เสมอ

๒. ผู้บริหารการศึกษาในวิทยาลัยครูต่าง ๆ ควรริบเร่งร่วมกันวางนโยบายและแนวปฏิบัติในการจัดคู่มือการสอนวิชาต่าง ๆ การวัดผลและการประเมินผล ที่เหมาะสมให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน

๓. วิทยาลัยครูที่อยู่ในภูมิภาคเดียวกัน ควรจัดการสัมมนาอาจารย์ผู้สอนวิชาสังคมศึกษา เพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น

๔. ผู้บริหารการศึกษาควรให้กำลังใจ ให้ความสะดวก และให้คำแนะนำแก่อาจารย์ผู้สอนวิชาสังคมศึกษา ในเรื่องความเข้าใจหลักสูตร เพื่อให้การเรียนการสอนบังเกิดผลตามความมุ่งหมาย และควรติดตามผลงานของอาจารย์ผู้สอนอยู่เสมอ

๕. ควรติดตามความก้าวหน้าและความเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาอยู่เสมอ โดยการค้นคว้า เข้าร่วมการอบรมหรือประชุมสัมมนาทางวิชาการ เพื่อจะได้เป็นผู้นำ และนิเทศการศึกษาแก่อาจารย์ได้

๖. ผู้บริหารการศึกษาในวิทยาลัยครูควรส่งเสริมให้อาจารย์ผู้สอนวิชาสังคมศึกษาจัดทำเอกสารประกอบการบรรยายวิชาต่าง ๆ ให้มากขึ้น โดยมอบหมายให้อาจารย์ที่สอนวิชาใดนาน ๆ รวบรวมเนื้อหาวิชานั้น ๆ ไว้ พยายามแก้ไขปรับปรุงให้เป็นแบบเรียนที่สมบูรณ์สำหรับใช้ในกรรมการฝึกหัดครูต่อไป

๗. ผู้บริหารการศึกษาในกรรมการฝึกหัดครูควรจัดสรรงบประมาณให้แก่วิทยาลัยครู เพื่อใช้ในการบริหารงานได้อย่างพอเพียง

๘. ควรจัดหาสื่อการสอนต่าง ๆ และเจ้าหน้าที่ให้บริการทางด้านนี้ ตลอดจนเอกสารการศึกษาค้นคว้า มาให้แก่อาจารย์ผู้สอนเพื่อให้การเรียนการสอนเกิดประสิทธิภาพมากขึ้น

๙. ผู้บริหารการศึกษาในกรรมการฝึกหัดครูควรเร่งเพิ่มอัตราหรือบรรจุอาจารย์ผู้สอนวิชาสังคมศึกษาที่มีคุณสมบัติตรงกับความต้องการของวิทยาลัยครู ถ้าเป็นไปได้ควรเปิดโอกาสให้ผู้บริหารการศึกษาในวิทยาลัยครูมีสิทธิในการคัดเลือก แต่งตั้งอาจารย์ที่มีวุฒิตามที่ต้องการ เสนอขึ้นไปตามลำดับชั้นเพื่อแก้ไขปัญหาจำนวนอาจารย์สังคมศึกษาที่มีไม่เพียงพอ

๑๐. วิทยาลัยครูควรวางนโยบายการให้ระดับคะแนนให้มีมาตรฐาน และมอบหมายให้ทางภาควิชาจัดทำข้อสอบมาตรฐาน

๑๑. ควรประณินเทศให้ผู้เรียนทราบระเบียบการเรียนการสอน เช่น โปรแกรมการเรียน การเลือกวิชาเรียน การวัดผลและการประเมินผล

ค. สำหรับอาจารย์ผู้สอนวิชาสังคมศึกษา ระดับ ป.กศ.สูง

๑. ควรศึกษาความมุ่งหมาย เนื้อหาของหลักสูตรให้เข้าใจเป็นอย่างดี และสอนให้สอดคล้องกับความมุ่งหมายของหลักสูตร เพื่อให้ผู้เรียนบรรลุผลตามความมุ่งหมาย

๒. ควรศึกษาค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ ถ้ามีการอบรมหรือประชุมสัมมนาทางวิชาการ ควรหาโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมนั้น

๓. ควรบอกความมุ่งหมายของหลักสูตร และความมุ่งหมายของแต่ละวิชา ให้ผู้เรียนทราบก่อนที่จะทำการสอน เพื่อให้นักศึกษาจะได้เห็นประโยชน์ของวิชาที่เรียนและตั้งใจศึกษาเล่าเรียนมากขึ้น

๔. ควรมีการวัดผลการปฏิบัติงานของตนเองอยู่เสมอเกี่ยวกับ บุคลิกภาพ วิธีสอน ผลของการเรียนการสอน โดยใช้วิธีการสังเกต การออกแบบสำรวจประเมินผลการทำงานของตนเองหรือสำรวจความต้องการของผู้เรียน เพื่อใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

๕. ควรมีความกระตือรือร้นในด้านความก้าวหน้าทางวิชาการใหม่ ๆ อยู่เสมอ โดยนำเอาเทคนิคการสอนที่ทันสมัย สื่อการสอนต่าง ๆ มาใช้ในการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ จะทำให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ พอใจ และสนุกสนานในการเรียน

๖. ควรส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองให้มากขึ้น โดยผู้สอนทำหน้าที่แนะแนวทางเมื่อผู้เรียนประสบปัญหา

๗. ควรสร้างบรรยากาศการเรียนการสอนให้คล้ายคลึงกับบรรยากาศในการดำเนินชีวิตประจำวัน เปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็น วิพากษ์วิจารณ์อย่างมีเหตุผล รู้จักคิดและแก้ปัญหาเป็น ควรให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนมากที่สุด

๘. ควรทำความเข้าใจเกี่ยวกับการวัดผลและการประเมินผลวิชาสังคมศึกษาคำหลักสูตรให้แจ่มแจ้ง และในการวัดผลควรคำนึงถึงความถูกต้องไ้มาตรฐาน มีความหมายต่อการรายงานผลการเรียน เพื่อให้เกิดความยุติธรรมแก่ผู้เรียนมากยิ่งขึ้น

ง. สำหรับศึกษานิเทศก์

๑. ควรมีการประชุมสัมมนาอาจารย์ผู้สอนวิชาสังคมศึกษาอย่างสม่ำเสมอ เพื่อแนะนำชี้แจงเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรใหม่

๒. ควรออกนิเทศตามวิทยาลัยครูต่าง ๆ อยู่เสมอ เพื่อแนะนำเทคนิคการสอนใหม่ ๆ ที่เป็นประโยชน์ การใช้สื่อการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ การวัดผลและการประเมินผลที่ไ้มาตรฐาน

๓. ควรเสนอแนะหนังสืออ้างอิง หนังสืออ่านประกอบ และแหล่งวิทยาการ แก่อาจารย์ผู้สอนวิชาสังคมศึกษา ซึ่งอาจทำเป็นเอกสารหรือวารสารเผยแพร่

ข้อเสนอแนะทั่วไป

๑. ควรจะได้ทำการศึกษาและประเมินผลหลักสูตรหลาย ๆ วิธี เช่น ศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการเรียนการสอน ความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์ผู้สอนกับนักศึกษา และศึกษาผลที่เกิดจากการใช้หลักสูตร โดยการตรวจสอบผลสัมฤทธิ์ในการเรียนและการปฏิบัติงานของนักศึกษาซึ่งจะต้องใช้ขอทดสอบประกอบด้วย

๒. ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับปัญหาการใช้หลักสูตรวิชาสังคมศึกษาระดับปริญญาตรี ในวิทยาลัยครูด้วย เพื่อจะได้ทราบถึงปัญหาในการใช้หลักสูตรทุกระดับการศึกษา จะได้หาทางแก้ไขปรับปรุงได้อย่างตรงจุด

๓. ควรจะได้มีการวิจัยปัญหาการใช้หลักสูตรวิชาสังคมศึกษา ระดับ ป.กศ.สูง โดยใช้ตัวอย่างประชากรของวิทยาลัยครูในเขตกรุงเทพมหานครโดยเฉพาะ เพื่อจะได้เปรียบเทียบปัญหาในการใช้หลักสูตรระหว่างวิทยาลัยครูในเขตกรุงเทพมหานคร กับวิทยาลัยครูในส่วนภูมิภาค

๔. ควรจะได้มีการศึกษาปัญหาการใช้หลักสูตรวิชาอื่น ๆ ในระดับ ป.กศ.สูง เพื่อจะได้ทราบข้อเท็จจริงในการใช้หลักสูตรของทุก ๆ วิชา